

DESPRE UNELE NOUȚĂȚI LEGISLATIVE ÎN MATERIA MOȘTENIRII TESTAMENTARE (ART. 2191-2388 DIN CODUL CIVIL MODERNIZAT AL REPUBLICII MOLDOVA)

Grigore ARDELEAN

doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Abstract

Being a legal act of great value, falling within the category of acts of liberty, the will, in the context of today's existential requirements, must benefit from a more complex and special regulation, since, not only does it materialize the will of the possessor to gratify someone, but it also decides the fate of his heritage for the time he will not be alive.

Starting from this finding, we consider that the exercise of the expression of the last will is to be carefully supervised by the legislator, both in the disposition phase and especially in the execution of the will provisions in the very will of the disposition.

Keywords: *will, inheritance, patrimony, will, gratitude, executor, notary, tied, task, inventory, heir.*

Introducere

Actualitatea instituției moștenirii testamentare, astăzi, încă mai este caracterizată și recunoscută în contextul transformărilor pozitive în toate sferele vieții sociale și economice ale țării, impuse, de altfel, de insuficiența reglementării la nivel național a raporturilor sociale care s-au desfășurat de-a lungul deceniilor fără a se bucura de relevanță juridică, de amploarea relațiilor de natură privată și de alți factori specifici relațiilor sociale de ordin patrimonial.

Recunoaștem că, deși, adoptarea Codului civil în 2002 a constituit un suflu nou pentru instituția moștenirii, în particular celei testamentare, consacrandu-i-se un întreg Titlu (II) cu cinci capitole, destinate în exclusivitate, reglementării regimului juridic al dispunerii pentru cauză de moarte, începând cu definirea testamentului și încheind cu procedura executării dispozițiilor acestuia, totuși, realitățile pe care le trăim astăzi, impun la o nouă reconsiderare a conceptului după care urmează a se reconstrui instituția discutată.

Din aceste considerente, tocmai atunci când juriștii, indiferent de sfera activității pe care o practică, dar și doctrina, constată că dreptul succesoral este una din cele mai stabile instituții care nu necesită modificări, legiuitorul moldav decide să treacă la o modificare esențială a legislației civile, în sensul modernizării Codului civil al Republicii Moldova. Cu această ocazie, instituția moștenirii testamentare, din 1 martie 2019, devine aproape de nerecunoscut, completată cu un șir de instituții noi, cum ar fi: moștenirea testamentară subsecventă, testamentele privilegiate, substituția, sarcina și completarea celor existente cu un număr impunător de norme ce vin să concretizeze și să acopere diferite situații, care până nu de mult rămâneau fără soluții.

Metode aplicate și materiale utilizate

Într-u atingerea obiectivelor studiului propus, am recurs la utilizarea celor mai importante metode de cercetare, unanim recunoscute după eficiența și relevanța lor impunătoare în materie de studiu. Ne referim aici la metode, cum ar fi: observația, metoda deducției, metoda sistemică, metoda cantitativă, precum și cea sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Deci, era și firesc, ca odată cu demararea și realizarea reformelor cardinale de după anul 2016 în toate domeniile, respectiv și în domeniul legislației civile, instituția moștenirii în varianta anterioară risca să rămână afectată de desuetudine, deoarece normele de drept din această arie sunt legate indisolubil de procesul dezvoltării statului, reacționând simțitor la schimbările de ordin economic și social. Iată din ce considerente, credem noi, s-a pledat pentru un drept succesoral modern, adaptat la exigențele existențiale actuale, dar și la cele impuse în context integraționist.

În esență, după utilitate și destinație, instituția moștenirii testamentare se încadrează printre modalitățile juridice de dobândire a dreptului de proprietate, fiind reglementată în exclusivitate de normele Codului civil, evident, având ca fundament norma Constituțională (art. 46 alin. 6 din Constituția RM), potrivit căreia *dreptul la moștenire a proprietății private este garantat*.

Cu toate acestea, după cum se definește în literatura de specialitate [7, p. 77.], succesiunea este o transmisiune din cauză de moarte (*mortis causa*) prin care, afară de cazul în care se referă la bunuri singulare, se transmit nu numai drepturi, ci și obligații, deci mai mult decât simpla proprietate.

Testamentul poate fi definit, pe baza noii dispoziției legale de la art. 2191 Cod civil al Republicii Moldova, ca fiind *un act juridic unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una din formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață.*

Pentru a iniția o ușoară polemică asupra modului de definire a noțiunii de testament pe care o avem actualmente în vigoare, considerăm, înainte de toate să arătăm și textul noțiunii de „testament” în varianta de până la 1 martie 2019.

Deci, potrivit legislației anterioare (art. 1449 alin. 1 CC) *testamentul este un act juridic solemn, unilateral, revocabil și personal prin care testatorul dispune cu titlu gratuit, pentru momentul încetării sale din viață, de toate bunurile sale sau de o parte din ele.*

Așadar, deși conceptul ce stă la baza definirii ambelor variante ale noțiunii de testament rămâne aproape neschimbat, fiind perceput drept un act juridic unilateral, solemn și personal prin care o persoană dispune de bunurile sale pentru cauză de moarte, în noua variantă identificăm o îmbunătățire a textului prin care acesta se definește, fiind puțin schimbate accentele, fapt ce aduce o precizare, claritate și corectitudine în exprimare, înlăturând orice teme de interpretare eronată.

Bunăoară, prin expresia, ... *pentru timpul când nu va mai fi în viață...* în loc de... *pentru momentul încetării sale din viață...* se concretizează că soarta bunurilor determinată prin dispozițiile testamentare se răsfrânge pe toată durata timpului în care testatorul nu va mai fi în viață și nu doar pentru momentul încetării sale din viață, așa cum se putea interpreta anterior. Bine, asta ar fi o observare a noastră, care este una pur subiectivă. Dintr-un alt punct de vedere, este adevărat, că esența moștenirii testamentare după legislația anterioară se limita doar la situația existentă în momentul decesului testatorului ce privea, anume, persoanele cu capacitate succesorală desemnate prin testament, pe când conceptul actual al moștenirii testamentare se extinde și asupra persoanelor care nu există în momentul dispunerii și care vor fi concepute după decesul testatorului, de aceea, actul de dispoziție a testatorului, după legislația actuală, se răsfrânge supra întregului timp în care acesta nu va mai fi în viață asupra generațiilor viitoare.

Printre altele, textul noțiunii date testamentului în varianta actuală este identic sută la sută cu cel de la art. 1034 CC al României care, de asemenea, admite transmiterea patrimoniului către generațiile viitoare prin intermediul celor existente la data deschiderii moștenirii testamentare. Acest lucru se datorează, probabil, faptului armonizării legislației ambelor state la prevederile Regulamentului UE nr. 650/2012 [2].

Noul concept de clasificare a testamentelor după forma lor

Legiuitorul Republicii Moldova, până la 1 martie 2019 permitea testatorului să aleagă între trei forme de testamente, numite ordinare:

- testamentul olograf;
- testamentul mistic sau secret;
- testamentul autentic.

Potrivit normelor actuale, testatorul poate alege doar între două forme de testamente ordinare: cel olograf și cel autentic, testamentul mistic nu se mai regăsește printre categoriile testamentelor ordinare, deoarece se consideră [6] că, în fond, ele sunt testamente olograf depuse spre păstrare la notar.

Cu toate acestea, Codul Civil modernizat al Republicii Moldova dă posibilitate testatorului, ca în împrejurări deosebite, să poată recurge la unul din testamentele autentice simplificate, cunoscute sub denumirea de testamente privilegiate, care în legislația noastră anterioară (până la 1 martie 2019) erau recunoscute sub denumirea de testamente asimilate cu cele autentificate pe cale notarială, stipulate în fostul art. 1459 din Codul Civil al Republicii Moldova [3]. Astăzi, legiuitorul nostru le numește testamente privilegiate, fiind divizate în testamente privilegiate întocmite în situații speciale (art. 2227 CC) și testamente privilegiate întocmite în situații de urgență (art. 2229 CC).

Deși potrivit legii, dispoziția testamentară este un act juridic solemn, nu înseamnă că aceasta în mod obligatoriu va îmbrăca forma autentică, testatorului fiindu-i permis să aleagă între două feluri de testamente, numite „ordinare”:

- a) testament olograf
- c) testament autentic.

În afară de aceasta, în împrejurări excepționale, enumerate în mod exhaustiv de Codul civil, testatorul poate recurge la unul din formele de testamente simplificate, denumite „testamente privilegiate”.

Așadar, potrivit legislației civile a Republicii Moldova, dar și celei române de specialitate [8, p. 455], o persoană î-și poate exprima ultima sa voință în diferite forme testamentare, în funcție de dorința sa ori de împrejurările în care se află. Testatorul poate, după dorință, în condiții obișnuite, să testeze în formă olografă sau autentică, însă în împrejurări excepționale, deosebite, când nu poate testa în formele ordinare permise de lege, acesta va putea să-și exprime ultima sa voință în forme privilegiate, adică în forme mai accesibile, determinate de împrejurările în care se află, după cum este prevăzut în art. 2227-2229 Cod civil în noua redactare (în vigoare de la 1 martie 2019).

Deci, legiuitorul nostru, ținând seama că testatorul s-ar putea afla în împrejurări excepționale, care l-ar împiedica să îndeplinească formalitățile cerute de lege pentru testament, a prevăzut pentru fiecare dintre aceste împrejurări testamente autentice, denumite *testamente privilegiate* pentru a le deosebi de cele ordinare, care, la rândul lor, se mai împart în:

1. Testamente privilegiate întocmite în situații speciale, din categoria cărora fac parte:

Testamentul persoanelor aflate în spitale, instituții curativ-profilactice sau de protecție socială care sunt autentificate de către medicii-șefi, de adjuncții lor pe problemele

medicale sau de medici de gardă ai acestor spitale, instituții curativ-profilactice, sanatorii, precum și de directorii, medicii-șef sau adjuncții lor ai instituțiilor de protecție socială.

Potrivit literaturii de specialitate [9, p. 228], poate fi scutit, de asemenea, de formalitățile obișnuite testamentul făcut într-un loc izolat din pricina ciumei sau a altei boli molipsitoare, chiar dacă testatorul nu este atins și el de această boală.

Testamentele persoanelor aflate în expediții de cercetare, autentificate de către șefii expedițiilor;

Testamentele militarilor și ale membrilor familiilor militarilor, în punctele de dislocare a unităților militare, a formațiunilor și a instituțiilor de învățământ militar, unde nu este notar sau alte organe ce îndeplinesc acte notariale, precum și testamentele persoanelor civile care lucrează în aceste unități/formațiuni/instituții, ale membrilor familiilor lor sunt autentificate de către comandanții acestor unități, formațiuni sau șefii instituțiilor de învățământ.

În doctrină [7, p. 100] se insistă asupra ideii potrivit căreia, textul în cauză să se refere și la militarii în activitate cât timp sunt pe teritoriul străin ori prizonieri la inamic sau se află pe teritoriul țării într-o cetate asediată, fără comunicație cu exteriorul, ori în luptă cu o armată de invazie. Pot testa în această formă și persoanele asimilate militarilor, precum: medicii militari sau persoanele din serviciul asistenței. Dacă militarul se află rănit sau bolnav într-un spital sau ambulanță, va instrumenta medicul militar șef al acestei unități, asistat de comandantul ei militar.

Testamentele persoanelor aflate în locurile de detențiune sunt autentificate de către șefii penitenciarelor sau adjuncții lor;

Testamentele persoanelor aflate la bordul navelor maritime și navelor de navigație internă, care navighează sub pavilionul Republicii Moldova sunt autentificate de către comandanții acestor nave. Dacă vasul staționează într-un port al Republicii Moldova sau într-un port străin în care este un agent diplomatic sau consular al Republicii Moldova, această formă de testare nu poate fi aplicată.

Se mai consideră în acest sens, că în cazul testamentului maritim, agent instrumentator va fi comandantul vasului sau un înlocuitor al acestuia, asistat de ofițerul independent de bord sau de un înlocuitor al lui. Dacă însă testatorul ar fi chiar ofițerul care ar urma să instrumenteze, el va fi înlocuit [10, p. 155].

Testamentele autentificate de secretarii consiliilor locale în condițiile legii

Reguli comune testamentelor privilegiate întocmite în situații speciale

Pentru toate testamentele privilegiate întocmite în situații speciale, li se impun anumite condiții și reguli, respectarea cărora ie-ar conferi valabilitate, respectiv, recunoaștere juridică.

Așadar, potrivit art. 2228 CC, testatorul poate întocmi testamentul privilegiat doar dacă există temeri că testatorul va deceda înainte de a putea întocmi

testamentul în fața unui notar. Autentificarea testamentului se face în prezența a doi martori. La întocmirea testamentului se aplică dispozițiile art. 2226, precum și dispozițiile legale care reglementează întocmirea actelor notariale. Persoana prevăzută la art. 2227 preia funcțiile notarului. Textul scris trebuie semnat și de către martori.

Autentificarea testamentului este nulă dacă aduce un avantaj juridic:

- persoanei care autentifică testamentul;
- soțului sau fostului soț al persoanei care autentifică testamentul;
- concubinului sau fostului concubin al persoanei care autentifică testamentul;
- unei persoane care este sau a fost rudă în linie dreaptă sau afin ori rudă în linie colaterală până la al treilea grad de rudenie inclusiv sau afin până la al doilea grad inclusiv cu persoana care autentifică testamentul.

Temerea că întocmirea testamentului în fața unui notar nu va mai fi posibilă trebuie menționată în testament. Testamentul nu se anulează doar fiindcă temerea a fost nejustificată.

Persoanele indicate la art. 2227 trebuie să atenționeze testatorul că testamentul își va pierde valabilitatea dacă testatorul supraviețuiește după expirarea termenului prevăzut la art. 2230 alin. (1) și (2).

Persoanele respective menționează în registrul corespunzător și în testament că au făcut această atenționare.

Dacă la formularea textului referitor la întocmirea testamentului menționat în prezentul articol apar vicii de formă, dar se consideră că testamentul redă cu certitudine cele declarate de testator, atunci viciul de formă nu împiedică efectul autentificării.

2. Testamentul privilegiat întocmit în situații de urgență

Persoana care din motive excepționale este izolată (închisă) în așa fel încât întocmirea unui testament în fața unui notar nu este posibilă sau este dificilă poate întocmi testamentul în condițiile prevăzute la art. 2227 și 2228 sau prin declarație verbală în prezența a trei martori.

Persoana care se află într-un pericol iminent, fiind evident că nu este posibilă întocmirea unui testament în condițiile prevăzute la art. 2227 și 2228, poate testa prin declarație verbală în prezența a trei martori.

Dacă testamentul se întocmește prin declarație verbală în prezența a trei martori, acest fapt trebuie menționat într-un înscris. Dispozițiile legale referitoare la autentificarea notarială se aplică în mod corespunzător. Înscrisul poate fi întocmit și în altă limbă decât limba de stat. Testatorul și martorii trebuie să înțeleagă suficient de bine limba în care se întocmește înscrisul respectiv, fapt ce se va menționa în înscris, dacă acesta este întocmit în altă limbă decât limba de stat.

Termenul de valabilitate a testamentelor privilegiate

Testamentul privilegiat, fie că este întocmit conform dispozițiilor art. 2227 și 2228, fie conform dispozițiilor art. 2229, se consideră că nu a fost întocmit dacă de la întocmire au trecut 3 luni, iar testatorul este încă în viață.

Curgerea termenului este suspendată până la momentul când testatorul are posibilitatea să întocmească un testament în fața unui notar.

Dacă, după expirarea termenului, testatorul este declarat decedat sau se stabilește momentul decesului său conform dispozițiilor Codului de procedură civilă și dacă termenul încă nu expirase la momentul în care testatorul, conform informației deținute, era încă în viață, atunci testamentul își păstrează valabilitatea.

Deci, după cum se apreciază în literatura de specialitate [10, p. 435] în privința termenului de valabilitate a testamentelor privilegiate, acestea sunt singurele formalități cerute expres de lege pentru validitatea lor. Chestiunea de a ști dacă și menționarea datei constituie o formalitate esențială poate fi discutată, întemeindu-se pe textul legii, fără a o nega. După părerea aceluiași autor, legea reclamă implicit și îndeplinirea acestei formalități, deoarece altfel nu s-ar putea controla dacă testamentul a fost întocmit în cursul împrejurărilor excepționale, în considerarea cărora se admite folosirea acestor testamente autentice simplificate.

Testamentul făcut în străinătate

Deși legislația Republicii Moldova nu spune nimic despre posibilitatea dispunerii de către cetățenii noștri aflați în străinătate prin testament olograf, legislația română prevede că cetățenii români aflați în străinătate pot dispune prin testament fie în forma testamentului olograf după legea română, fie în forma autentică reglementată de legea locului unde se întocmește testamentul.

Cu toate acestea, legislația noastră prevede la art. 2226 alin. 3 al CC că testamentele cetățenilor Republicii Moldova care se află în străinătate pot fi autentificate de către reprezentantul misiunii diplomatice sau al oficiului consular în ordinea stabilită de legislație.

Instituția moștenirii testamentare subsecvente. Regulile desemnării moștenitorului subsecvent

Dacă potrivit vechiului cadru de reglementare în materia moștenirii testamentare, legiuitorul se limita la stabilirea regulilor de întocmire a testamentului în diversitatea formelor sale, trecând direct la procedura de executare a dispozițiilor sale, evident, după enunțarea regulilor cu privire la modificare și revocare, în

variante actuală, legiuitorul pune accentul pe procedura desemnării moștenitorului oferind detalii cu privire la acordarea, majorarea și diminuarea cotei succesoriale acordate, precum instituie și o nouă instituție, cea a moștenirii subsecvente.

După cum menționează autorii proiectului de Lege privind modificarea Codului civil [11], preluând modelul german, noile reglementări extind posibilitățile testatorului de a asigura trecerea masei succesoriale (sau unei părți din ea) către persoane care încă nu s-au născut, și care în mod normal nu ar avea capacitate succesorală.

În contextul dat, se impune întrebarea, totuși, dacă calitatea de moștenitor subsecvent poate fi atribuită doar copilului conceput dar nenăscut încă la data testării sau și urmașilor testatorului neconcepți încă? Or, legislația civilă și în formula în vigoare până la 1 martie 2019 admitea transmiterea patrimoniului sau a unei părți din el pentru cauză de moarte copiilor concepți cu condiția că se nasc vii [art. 1433 alin. 1 lit. a)].

În mod evident, era și firesc ca noua instituție, adică cea a moștenitorului subsecvent să aducă cu ea și o nouă categorie de subiecți cu capacitate succesorală testamentară, aceștia fiind persoanele încă neconcepute. În acest sens, potrivit art. 2253 alin. 1 CC, dacă o persoană încă neconcepută la momentul deschiderii moștenirii este desemnată ca moștenitor, atunci, dacă există dubii, se consideră că persoana este desemnată în calitate de moștenitor subsecvent.

Mai mult, legiuitorul conferă capacitate succesorală și persoanei juridice neînființate la momentul dispunerii prin testament, dar care se va constitui doar după momentul deschiderii moștenirii. Necesitatea reglementării moștenirii testamentare subsecvente este argumentată de autorii proiectului prin faptul că vine să protejeze averea părinților care au copii risipitori [12]. Astfel, ei își vor putea transmite averea nepoților chiar dacă aceștia încă nu s-au născut. Reprezentanții grupului de lucru care au elaborat noile modificări precizează că s-au inspirat din sistemul de drept german, francez și românesc în care această instituție poartă denumirea de „substituție fideicomisară”.

Așadar, până când vin pe lume nepoții testatorului – moștenitorii subsecvenți – averea acestuia îi va reveni copiilor care sunt moștenitorii prealabili cu obligația de a transmite ceea ce a primit de la defunct după nașterea lor.

De fapt, instituția substituției fideicomisară a existat și anterior în vechiul drept românesc, până la Codul civil din 1865 care a interzis-o după modelul codului civil francez, considerându-se, în acele timpuri, că este paradoxal și greu de admis ca o persoană să poată stabili soarta bunurilor sale, chiar și pentru o generație, făcând astfel pe lângă propriul testament și pe cel al unei terțe persoane, în condițiile în care noua ordine din secolul al XVIII-lea considera o axiomă ideea precum că circulația bunurilor trebuie să fie liberă [13].

Astfel, vorbind în linii generale, legislația civilă actuală admite ca testatorul să desemneze un moștenitor astfel încât persoana devine moștenitor (moștenitorul

subsecvent) doar după ce o altă persoană a fost în prealabil moștenitor (moștenitorul prealabil). Pentru un moștenitor subsecvent nu se poate desemna un alt moștenitor subsecvent. Aceste dispoziții se completează în mod corespunzător cu dispozițiile legale privitoare la *fiducie*, astfel încât testatorul se consideră un constituitor, moștenitorul prealabil se consideră fiduciar, iar moștenitorul subsecvent se consideră beneficiar al fiduciei.

Desemnarea moștenitorului subsecvent încetează să producă efecte juridice la expirarea termenului de 30 de ani de la data deschiderii moștenirii dacă evenimentul care duce la survenirea moștenirii subsecvente nu s-a produs înainte de expirarea aceluia termen. (art. 2261 alin. 1 CC).

Până a trece la detalii, constituind o noutate pentru legislația noastră, legiuitorul consideră necesar, pentru o înțelegere uniformă a esenței și misiunii instituției desemnării moștenitorului testamentar, prin intermediul celei dintâi norme (art. 2240 CC) a compartimentului vizat (Capitolul III - Desemnarea moștenitorului) să instituie reguli generale de interpretare a acesteia.

Prin urmare, dacă testatorul a testat unei persoane întreaga masă succesorală sau o parte din masa succesorală, o asemenea dispoziție se consideră ca desemnare a moștenitorului, chiar dacă această persoană nu a fost numită moștenitor. Cu alte cuvinte, dispoziția testamentară prin care se testează o parte din masa succesorală sau chiar întreaga masă succesorală unei persoane nu trebuie înțeleasă în sensul strict al conferirii calității de moștenitor anume acelei persoane, deoarece în anumite împrejurări juridice (în cazul moștenirii subsecvente), moștenitorul beneficiar poate fi o altă persoană (o persoană care încă nu s-a născut - moștenitor subsecvent), prima având calitate de moștenitor prealabil.

Respectiv, pentru a fi mai explicit, legiuitorul menționează la alin. 2 al aceleiași norme că în cazul în care persoanei i-a fost lăsat un anumit bun (este avut în vedere moștenitorul prealabil), dacă există dubii, aceasta nu este desemnată moștenitor, chiar dacă a fost numit moștenitor.

Alte noutăți legislative ce se găsesc în compartimentul desemnării moștenitorului și care sunt aplicabile cazului unui testament obișnuit, altul decât cel subsecvent, au rol de completare și detaliere a regulilor de stabilire a cotei succesoriale, majorarea și diminuarea lor, soluția nedeterminării cotelor succesoriale, cota succesorală comună, precum cazul acrescământului.

O altă instituție nouă în cadrul moștenirii testamentare este substituția, potrivit căreia testatorul este în drept să desemneze un alt moștenitor (substituent) pentru cazul în care moștenitorul inițial decedează din dreptul la moștenire (art. 2249 alin. 1 CC).

Dacă anterior datei de 1 martie 2019, testatorul putea înlocui moștenitorul testamentar doar prin întocmirea unui nou testament, anulându-l, astfel, pe cel

dintâi, atunci observăm, că potrivit noilor reglementări, testatorul poate substitui moștenitorul în cadrul aceluiași testament din mai multe motive:

- moștenitorul decede din dreptul la moștenire;
- moștenitorul desemnat nu va putea fi moștenitor;
- moștenitorul a renunțat la moștenire.

Revenind la instituția moștenirii subsecvente, din toate normele ce o detaliază, de la desemnarea moștenitorului subsecvent și până la încetarea ei, deducem că ea are în vedere în calitate de moștenitor subsecvent doar persoana ce nu este concepută la momentul dispunerii prin testament, adică persoanelor din generațiile ce urmează să se nască, fie viitoare rude ale testatorului, fie persoane străine lui. În caz contrar, testatorul ar putea dispune în mod direct de bunurile sale către succesorul conceput sau care este deja în viață, deși din prevederile art. 2258 alin. 1 CC, reiese că testatorul poate desemna un moștenitor subsecvent care este în viață la data dispunerii. S-ar primi, spre exemplu, ca testatorul să dispună prin testament în favoare fiului său stabilind un eveniment (absolvirea universității) când moștenirea va trece la nepotul său, acesta având calitate de moștenitor subsecvent în viață la data dispunerii. Or, potrivit normei în discuție, *dacă testatorul a desemnat un moștenitor subsecvent fără a determina data sau evenimentul la care sau în baza căruia se va produce moștenirea subsecventă, moștenitorul subsecvent are dreptul asupra moștenirii de la data decesului moștenitorului prealabil.*

Vorbind despre detalii ce vin să explice regulile de funcționare și implementare a instituției moștenirii testamentare subsecvente, ne vom referi doar la compartimente mai mari ce se alcătuiesc din toate normele incluse în contextul modernizării Codului civil, iar odată cu acesta și a instituției moștenirii testamentare.

Deci, normele instituite vin să acopere juridic mai multe situații, dar și să explice cu lux de amănunt ordinea producerii altor evenimente raportate la situațiile descrise, dintre care:

- Situația moștenitorului subsecvent neconceput (art. 2253, art. 2258 alin. 2 CC);
- Raportul dintre moștenitorul subsecvent și moștenitorul substituent (art. 2254 CC);
- Situația moștenitorilor legali în calitate de moștenitori prealabili sau subsecvenți (art. 2256, art. 2257 CC);
- Cazul moștenirii moștenitorului subsecvent (art. 2259, art. 2260 CC);
- Dreptul de dispoziție, de administrare și conservare a masei succesoriale până la survenirea moștenirii subsecvente (art. art. 2264 - 2283 CC):
 - Exercițarea dreptului de folosință de către moștenitorul prealabil (art. 2284, 2285 CC);
 - Efectele survenirii moștenirii subsecvente (art. 2289-2291 CC);
 - Obligațiile și răspunderea moștenitorului prealabil (art. 2295, art. 2296 CC).

Noutăți legislative în materia altor dispoziții testamentare (legatul, sarcina)

Legatul. Cu toate că și în vechea redactare a Codului civil rămâne instituția legatului, născută din intenția testatorului de gratificare a unei persoane pentru cauză de moarte fără a o desemna în calitate de moștenitor, în noua redactare, ea este completată cu numeroase norme ce e referă la acceptarea și renunțarea la legat, sunt consacrate juridic diferite forme de legat (legatul prioritar, legatul alternativ, legatul cu scop, legatul de substituție, legatul subsecvent, legatul afectat de modalități), garantarea contra viciilor materiale și juridice, etc.

Sarcina. Absolut nouă pentru materia succesiunii testamentare, instituția sarcinii este o altă dispoziție testamentară, de rând cu legatul, dar care în opusul acestuia, nu oferă avantaje unei alte persoane (legatarului) decât moștenitorul, ci impune o obligație acestuia (legatarului) sau moștenitorului fără a atribui în mod expres vreunei persoane un drept corelativ acestei obligații (art. 2343 alin. 1 CC). Deși, prin aceeași dispoziție testamentară nu se poate stabili beneficiarul sarcinii, nu înseamnă că acesta nu ar exista în genere, atunci de dragul cui s-ar impune o sarcină legatarului sau moștenitorului.

Astfel, potrivit 2344 alin. 1 CC, la dispunerea unei sarcini al cărei scop l-a stabilit testatorul, acesta poate încredința persoanei grevate cu sarcină (legatarului sau moștenitorului) sau unui terț determinarea persoanei beneficiare. De cine poate fi cerută executarea sarcinii după decesul testatorului este o altă întrebare la care ne dă răspunsul norma de la art. 2345 CC, aceasta fiind moștenitorul, comoștenitorul și acela care beneficiază imediat din decăderea din dreptul la moștenire a persoanei grevate direct sau cu sarcină.

În cazul în care executarea sarcinii este imposibilă din cauze pentru care răspunde persoana grevată, persoana care ar beneficia imediat din decăderea persoanei grevate direct cu sarcină are dreptul să ceară, conform dispozițiilor legale referitoare la restituirea îmbogățirii nejustificate, restituirea bunurilor transmise, în limita în care acestea trebuiau folosite pentru executarea sarcinii (art. 2347 alin. 1 CC).

Completări recente la cadrul de reglementare în materia executării dispozițiilor testamentare

În finalul studiului realizat, intenționăm a arăta aspectul novator al unor chestiuni pe segmentul executării dispozițiilor testamentare, făcând o paralelă între instituția executorului testamentar în formula cadrului legislativ actual și cel anterioară, în vigoare până la 1 martie 2019.

Deci, spre deosebire de legislația veche, noile reglementări urmăresc extinderea cercului de subiecți cu drept de a desemna un executor testamentar, evident, după momentul deschiderii moștenirii testamentare, pentru că până atunci acest drept aparține doar testatorului. Este vorba aici de notar, cu drept de a desemna un executor testamentar dacă executorul numit de testator a renunțat la această

calitate sau dacă testatorul nu l-a numit prin testament, însă din conținutul acestuia rezultă cu certitudine că testatorul dorește să fie desemnat un executor testamentar.

În context, se lărgeste și cercul subiecților abilitați cu dreptul de a executa dispozițiile testamentare. În acest sens, testatorul poate încredința executorului testamentar să-și desemneze unul sau mai multe ajutoare (coexecutori). În afară de ajutoarele testatorului, menționăm și pe executorul testamentar al moștenitorului subsecvent (art. 2373 CC), dar și pe executorul legatului (art. 2375 CC).

În noua formulă de reglementare, legiuitorul mai insistă asupra adoptării unui șir de norme care să stabilească în detaliu modul de administrare a masei succesoriale, prin extinderea drepturilor executorului (contractarea obligațiilor, exercitarea drepturilor de creanță ale testatorului, dar și cele ce rezultă din masa succesorală), dar și limitarea lor în anumite privințe.

O altă poziție inovatoare a legiuitorului, identificată în noua reglementare, se referă la îndreptățirea executorului testamentar de a cere o remunerare pentru activitatea sa, ceea ce după legislația anterioară, executorul testamentar își îndeplinea obligațiile fără a fi remunerat (art. 1482 alin. 1 CC în redactarea de până la 15.11.2018).

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Regulamentului (UE) nr. 650 din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (în vigoare din 17 august 2015).
3. Codul civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
4. Comentariu la Codul civil al Republicii Moldova, vol. II, Ed. ARC, Chișinău, 2006, 1355 p.
5. Codul civil al României, aprobat prin Legea nr. 71/2011, republicată, în Monitorul Oficial al României, 15.07.2011, nr. 505.
6. Nota informativă la proiectul Legii cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Nota_Mostenirea.
7. Dumitru C. Florescu, *Drept civil. Succesiunea*, Ed. Universității Titu Maiorescu. București, 2001.
8. Liviu Stănciulescu, *Drept civil. Contracte speciale. Succesiunea*, Ed. All Beck, București 2002.

9. Francisc Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. ADAMI, București, 1999.
10. Cristina Turianu, Corneliu Turianu, *Moștenirea și împărțeala ei. Practică judiciară adnotată*, Ed. Șansa, București, 1998.
11. <https://juridicemoldova.md/2018/12/20/modernizarea-codului-civil-al-r-m-carte-a-iv> IV.
12. <http://moldnova.eu/ro/milionar-dar-nenascut-cum-ar-putea-mosteni-cop-iii-neconceputi-17193.html>
13. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/substitutie-fideicomisara>